

Vergaderjaar 1985–1986

19452

**Intrekking van het Machtigingsbesluit
geldzuivering en de Wet afwikkeling
Geldzuivering**

Nr. 3

MEMORIE VAN TOELICHTING**I. ALGEMEEN****1. Inleiding**

Doel van deze Wet is om de uitgewerkte regelgeving betreffende de na-oorlogse geldzuivering in te trekken.

Intrekking hiervan is tot nu toe niet voorgesteld omdat een directe aanleiding daartoe ontbrak. Zodanige aanleiding doet zich thans voor, nu zoals in de Nota naar aanleiding van het Eindverslag bij het ontwerp van Wet Effectenhandel (nr. 18 750) is aangekondigd, is besloten tot intrekking van de op artikel 23 van de Wet afwikkeling Geldzuivering gebaseerde Beschikking Beursverkeer 1947.

2. Korte schets van het doel en de uitvoering van de geldzuivering**2.1. Doel**

Na de oorlog heeft de regering terstond de geldzuivering ter hand genomen. Deze was noodzakelijk, omdat tijdens de bezetting de geldhoeveelheid sterk was gestegen (1940: f 2,6 mld., 1945: f 10,9 mld.) en het nationaal inkomen sterk was gedaald. Door deze wanverhouding ontstond een forse opwaartse druk op de prijzen. De officiële prijzen konden door distributie, prijs- en loonpolitiek nog in de hand worden gehouden, maar in de zwarte handel was de inflatoire druk op het prijspeil duidelijk merkbaar.

Het doel van de geldzuivering was in de eerste plaats het herstel van het monetaire evenwicht, hetgeen de regering trachtte te bewerkstelligen door de beperking van de in omloop zijnde geldhoeveelheid. Daarnaast had de geldzuivering nog enkele andere oogmerken. Belangrijk was de identificering van de zuiverheid van de bron van het vermogen met het oog op de opsporing van het door collaboratie en zwarte handel verworven vermogen. Ook voor de fiscus was het door de geldzuivering te verwerven inzicht in het vermogen van groot belang. Verder kon door de geldzuivering de omvang van het aan chartaal geld uitstaande bedrag worden bepaald.

2.2. *Uitvoering*

a. *De blokkering*

Op 3 augustus 1945 werd het Koninklijk besluit houdende de vaststelling van het *Machtigingsbesluit Geldzuivering – een wetsbesluit – vastgesteld* (Stb. F133). Hierin werd onder andere de Minister van Financiën gemachtigd – in eerste instantie voor een jaar, deze periode werd later nog enkele malen verlengd – tot vaststelling van alle door hem nodig geachte bepalingen met betrekking tot de zuivering van het geldwezen. Op 12 september 1945 bepaalde de toenmalige Minister van Financiën Liefinck in de *Beschikking Geldzuivering 1945* (Stb. F169) dat het papiergeld buiten omloop werd gesteld en voor 26 september 1945 kon worden ingeleverd bij postkantoren, banken en spaarbanken; de tegenwaarde ervan werd geblokkeerd op een renteloze rekening bij de desbetreffende bank of instelling. Om het economische verkeer niet te ontwrichten werd het publiek tot de genoemde datum in de gelegenheid gesteld f 10 aan oud geld tegen nieuw papiergeld in te ruilen: het bekende «tientje» van Liefinck.

b. *Deblokkering en het gebruik van geblokkeerde gelden*

Gedeelten van de geblokkeerde gelden kwamen vrij door deblokkering. De eerste deblokkeringsbeschikking was die van 25 september 1945 (Stb. F196). De deblokkeringsbeschikkingen waren gebaseerd op het *Machtigingsbesluit Geldzuivering*. Aanvankelijk kwamen alleen gelden vrij voor lonen, salarissen, pensioenen, renten en sociale uitkeringen. Voor andere noodzakelijke uitgaven werden algemene en individuele vergunningen verleend. Een ware lawine van beschikkingen en vergunningen was voorts nodig om de geleidelijke aanpassingen aan behoeften van het maatschappelijk verkeer te bewerkstelligen.

De blokkering vormde een eerste stap naar de uiteindelijke vermindering van de geldcirculatie. Door belastingmaatregelen, te weten de vermogensaanwasbelasting en de vermogensheffing en door het uitgeven van langetermijnstaatsleningen, waarvoor de geblokkeerde gelden konden worden aangewend, werd een definitieve afroming gerealiseerd.

Om de bezitters van geblokkeerde tegoeden in de gelegenheid te stellen hun bezit rendabel te maken werd in maart 1946 de inschrijving geopend op een 3% 50-jarige staatslening, ingeschreven in het Grootboek 1946; deze inschrijvingen bleven tot maart 1949 onverhandelbaar. Naast de Grootboekschuld werden in 1946 2,5% 5-jarige spaarcertificaten, die onmiddellijk verhandelbaar waren, voor natuurlijke personen uitgegeven. De transacties leidden niet tot deblokkering; de inschrijvingen en de spaarcertificaten behoorden tot het geblokkeerde tegoed.

c. *De afwikkeling van de geldzuivering*

Voor de geblokkeerde gelden die nog niet waren gedeblokkeerd en die niet waren aangewend voor de betaling van de fiscale verplichtingen werd een afwikkelingsregeling ontworpen. Dit gebeurde in eerste instantie in enkele *Beschikkingen Afwikkeling Geldzuivering – waarvan de eerste in november 1947* (Stb. H 377) – en later in de *Wet Afwikkeling Geldzuivering van 29 januari 1949* (Stb. J53).

De reeds op het gebied van de afwikkeling van de geldzuivering genomen maatregelen werden in deze wet opgenomen. De overige bepalingen op het gebied van de geldzuivering – dus met uitzondering van de bepalingen met betrekking tot de afwikkeling – zijn niet in het systeem van de afwikkelingswet verwerkt en bleven dus gebaseerd op het *Machtigingsbesluit Geldzuivering*. Hoewel ingevolge artikel 29 van de *Wet Afwikkeling Geldzuivering* de aan de Minister van Financiën krachtens

artikel 1 van het Machtigingsbesluit Geldzuivering gegeven machtiging verviel, bleven de krachtens die machtiging vastgestelde bepalingen van kracht. Daartoe was het nodig, dat de afwikkelingswet de Minister van Financiën machtigde deze bepalingen te wijzigen, aan te vullen en in te trekken, zij het onder bepaalde voorwaarden (artikel 23 van de genoemde Wet).

In de Wet Afwikkeling Geldzuivering werd bepaald welke gedeelten van de geblokkeerde gelden automatisch vrij zouden komen en welke geblokkeerde rekeningen konden worden omgezet in optierekeningen. In de wet werden verschillende mogelijkheden – opties – om over deze rekening te beschikken uitgewerkt.

De belangrijkste afwikkelingsmogelijkheden waren de omzetting van geblokkeerd tegoed in 20-jarige 3% investeringscertificaten en de 50-jarige 3¼% beleggingscertificaten. De certificaten werden uitgegeven in de vorm van schuldbewijzen ten laste van de staat waarvan jaarlijks een vijfde deel verhandelbaar werd gesteld. Voor kleinere bedragen werd overboeking naar beleggingsrekeningen mogelijk gemaakt waarvan jaarlijks 1/5 gedeelte vrij kwam.

Daarnaast werd nog de optie geboden om voor verwerving van een lijfrente, levens- of spaarverzekering te kiezen.

De Wet Afwikkeling Geldzuivering gaf ook regelingen ten aanzien van de liquidatie van tegoeden op optierekeningen en geblokkeerde rekeningen. De Minister van Financiën werd gemachtigd het tijdstip van de liquidatie te bepalen.

Bepaald werd dat tegoeden op een optierekening zouden worden overgeboekt naar 's Rijks schatkist. Degene op wiens naam de rekening had gestaan kon een verzoek indienen bij de Agent van het Ministerie van Financiën om hem 3% investeringscertificaten of 3¼% beleggingscertificaten ter beschikking te stellen ter waarde van het tegoed. De wet noemde geen tijdslimiet voor het indienen van de verzoeken.

Tegoeden op geblokkeerde rekeningen zouden bij liquidatie van die rekeningen worden overgeboekt naar een renteloze rekening bij het Agentschap. Verzoeken om te beschikken over dit tegoed konden worden gericht tot de Inspecteur der belastingen (artikel 18 van de Wet). Ook een derde die rechten kon doen gelden op de renteloze rekening kon een dergelijk verzoek indienen (artikel 18, lid 7, van de Wet).

De tegoeden zouden na 10 jaar na datum van de opheffing van de geblokkeerde rekening aan de staat vervallen (artikel 20, lid 4, zoals gewijzigd bij Wet van 1 maart 1956, Stb. 100). Inmiddels bestaan er dus geen renteloze rekeningen meer bij het Agentschap. Artikel 20, lid 5, van de Wet bepaalde echter dat hij die beweerde op een na afloop van die termijn aan de Staat vervallen tegoed recht te hebben in een met redenen omkleed beroepschrift aan de Kroon om uitkering van het tegoed – in investerings- of beleggingscertificaten – kon vragen.

De afwikkeling van de geldzuivering begon in 1947 en werd grotendeels begin jaren vijftig afgerond. De rekeninghouder van geblokkeerde tegoeden is ruimschoots in de gelegenheid gesteld zijn tegoeden om te zetten in verhandelbare waardepapieren. Ook aan derden die meenden rechthebbenden te zijn op het tegoed is ruimschoots deze mogelijkheid geboden. De eerste ondergetekende meent dat de afwikkeling van de geldzuivering inmiddels als afgerond kan worden beschouwd.

3. Conclusie

De geldzuivering heeft in belangrijke mate bijgedragen aan het herstel van het monetaire evenwicht dat als gevolg van de oorlogssituatie was verstoord. Het Machtigingsbesluit Geldzuivering en de Wet Afwikkeling Geldzuivering hebben hierin een belangrijke functie vervuld. Nu de geldzuivering inclusief de gehele afwikkeling echter als afgerond kan worden beschouwd, kunnen Besluit en Wet als door de tijd achterhaalde wetgeving worden aangemerkt.

In het kader van het streven van de regering overbodige regelgeving af te schaffen doen wij het voorstel het Machtigingsbesluit Geldzuivering – en impliciet de op artikel 1 van dat besluit gebaseerde bepalingen –, alsmede de Wet Afwikkeling Geldzuivering in te trekken.

II. ARTIKELEN

Artikel 1

Van het Machtigingsbesluit is sedert de intrekking van de artikelen 2–5 bij artikel 64 van de Wet op de economische delicten alleen artikel 1 formeel nog van kracht. In verband met de bepaling van artikel 29 Wet Afwikkeling Geldzuivering is het evenwel een dode letter. In dat artikel is namelijk de termijn waarbinnen de Minister de hem in artikel 1 van het Machtigingsbesluit toegekende bevoegdheid tot het vaststellen van bepalingen met betrekking tot de afwikkeling der geldzuivering kon uitoefenen gesloten. Door intrekking van het nog uit dit ene artikel bestaande Besluit verliezen de uit kracht ervan vastgestelde bepalingen, voor zover nog niet ingetrokken, hun rechtskracht.

Artikel 2

De artikelen 24–27 van de Wet zijn reeds ingetrokken bij artikel 64 van de Wet op de economische delicten. Zoals uiteengezet zijn de nog geldende bepalingen van de Wet als uitgewerkt te beschouwen.

De Minister van Financiën,
H. O. C. R. Ruding

De Minister van Justitie,
F. Korthals Altes